

**Докази і доказування в
цивільному судочинстві:
основні поняття інституту
доказів, види доказів в
цивільному процесі,
особливості засобів
доказування, актуальна
судова практика**

Пропоноване видання розраховане перш за все для здобувачів юридичної освіти та їхніх викладачів, практикуючих правників, суддів, адвокатів, працівників та службовців державних органів та органів місцевого самоврядування.

Воно стане в нагоді пересічному читачеві у питаннях захисту порушених цивільних прав.

УДК 347.9(477)

Д 63

Під загальною редакцією *Петкова Валерія Петровича*
доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України

Укладачі:

Гудима В.В., Дрофич Ю.В., Іванов І.Є., Козяр Р.Я., Копотун І.М., Макарова Т.П.,
Микитюк М.А., Пасіка С.П., Петков В.П., Скриньковський Р.М., Хилько Л.І., Хмиз М.В., Ховпун О.С.,
Шамрай Б.М.

Д 63 Докази і доказування в цивільному судочинстві: основні поняття інституту доказів, види доказів в цивільному процесі, особливості засобів доказування, порівняння з іншими видами судочинства, актуальна судова практика / Під заг. ред. Петкова В. П. — Київ. ВД «Професіонал», 2024. — 468 с.

ISBN 978-611-01-3047-9

Пропоноване видання розраховане перш за все для здобувачів юридичної освіти та їхніх викладачів, практикуючих правників, суддів, адвокатів, працівників та службовців державних органів та органів місцевого самоврядування. Воно стане в нагоді пересічному читачеві у питаннях захисту порушених цивільних прав.

© Видавничий дім «Професіонал», 2024.

ВСТУП

Здавалося, що такі основні поняття інституту доказового права як докази та доказування на сучасному етапі розвитку національного права не мають якихось проблем або невизначеності, хіба що певних особливостей у залежності від виду судочинства.

Проте насправді це завжди складна система, оскільки правовий інститут доказів і доказування є невід'ємною складовою внутрішньої системи процесуального права, що визначається сукупністю норм конкретної галузі права. Ці норми у свою чергу регулюють:

- предмет і межі доказування;

- обсяг процесуальних повноважень суб'єктів доказування;

- умови належності, допустимості, достовірності та достатності доказів;

- види та джерела їх походження;

- особливості процесуального порядку отримання, дослідження й оцінки змісту;

- процесуальні форми доказів.

Враховуючи процесуальні особливості кожного судочинства (кримінального, цивільного, адміністративного, господарського), зрозуміло, що не приходитьсь очікувати однозначних і легких відповідей у такій складній побудові.

Також слід враховувати провідну роль доказів і доказуванні у здійсненні правосуддя, захисті порушених прав та вирішенні спорів з метою утвердження і забезпечення прав і свобод людини на засадах верховенства права. Саме це є головним обов'язком держави і органів правосуддя.

Цивільне процесуальне право у межах своїх завдань і компетентностей забезпечує виконання вказаних вище цілей засобами цивільного судового провадження. При цьому при здійсненні судових проваджень забезпечується належна процедура доказування, тобто пізнавальна, розумова (логічна) діяльність в межах процесуальних правових норм, регламентованих ЦПК України. Ця діяльність здійснюється судом та особами, які беруть участь у справі (сторони, треті особи, представники сторін і третіх осіб), тобто суб'єктами доказування, з метою встановлення всіх обставин справи для визначення юридичних фактів, якими буде правильно вирішено цивільно-правовий спір.

Обставини і докази при цьому можуть носити суперечливий характер, взаємно виключати або ж доповнювати один одного, але важливо те, щоб по кожній обставині, яка підлягає доказуванню, було достатньо необхідних доказів для її всебічного, повного і об'єктивного з'ясування.

Тож проблематика судового доказування займає одне з центральних місць у науці цивільного процесуального права. Жодна цивільна справа не може бути вирішена без доказів. Необхідною умовою досягнення правильного вирішення справи є повне та об'єктивне з'ясування обставин, пов'язаних із конкретною правовою ситуацією, що призвела до передачі та розгляду справи в суді. Встановлення фактичних обставин, з наявністю чи відсутністю яких закон пов'язує можливість виникнення, зміни чи припинення правових відносин, відбувається у процесі судового доказування, що є складною і багатосторонньою діяльністю суду та осіб, що беруть участь у справі. Слід також мати на увазі, що кожна стадія цивільного процесу, здійснення будь-якої процесуальної дії тією чи іншою мірою стосуються питання доказування.

Незважаючи на велику кількість наукових досліджень у сфері цього інституту, вчені-процесуалісти аналізуючи його зміст, структуру, форму констатують глибинність та фактичну недосяжність його дійсної суті як у доктринальному сенсі, так й з практичної сторони. Це дає простір для наукових досліджень і дискусій, проте ускладнює практичні застосування норм процесуального права. Відповідно, велике значення надається правовим позиціям Верховного Суду з питань доказів та доказування в цивільних справах.

Видання розраховане перш за все для здобувачів юридичної освіти та їхніх викладачів, практикуючих правників, суддів, адвокатів, працівників та службовців державних органів та органів місцевого самоврядування. Воно стане в нагоді пересиченому читачеві у питаннях захисту порушених цивільних прав.

ДОКАЗОВЕ ПРАВО ЯК ІНСТИТУЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

Доказове право (або теорія доказів) нині вважається самостійним інститутом процесуального права, що вивчає поняття і зміст доказів і процесу доказування, джерела доказів, застосування науково-технічних засобів у процесі доказування.

Доказове право у практичній площині виступає методологічною основою правозастосовної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду, адвокатів.

При цьому доказове право як правове утворення є складним та відносно новим в площині саме цивільного процесуального права. Саме тому хоч доказове право і теорія доказів сьогодні міцно вросли в процесуальні галузі права, вони як універсальна юридична конструкція, що несе на собі основний тягар правозастосування, потребують вдумливої і прискіпливої уваги як в доктринальному, так й практичному аспектах. Саме тому доказове право не може вивчатися у відриві від актуальної практики його реалізації, яка об'єктивізується не тільки в правозастосовній, проте й в інших формах реалізації права. Одночасно здійснюється безпосередній вплив суспільних відносин на доказове право, реалізацію доказового права всіма суб'єктами доказування. При цьому правосвідомість всіх учасників цивільного процесу є сполучним елементом між суспільними відносинами, доказовим правом і його реалізацією при захисті порушених цивільних прав.

На сучасному етапі розвитку цивільного процесуального права можна визначити місце доказового права, що визначають його полісистемний характер. Тобто доказове право є комплексним міжгалузевим інститутом, утвореним галузевими субінститутами. В нашому випадку це означає, що у системі права цивільного процесуального функціонує галузевий субінститут загального доказового права.

За таких умов у традиції вітчизняного права можна виділяти загальну частину доказового права, яка є сегментом загальної теорії права. У свою чергу норми доказового права, яким притаманний суто спеціальний (галузевий чи навіть специфічний у рамках галузі)

характер, становлять предмет галузевої складової науки доказового права. За таких умов такий предмет охоплює й такі норми, що опосередковано входять до предмета загальної теорії доказового права, але безпосередньо становлять предмет своєї галузевої (прикладної) науки.

Таким чином, знання про доказове право як галузь правової науки включає як загальні теоретичні знання, так й аспекти галузевої специфіки доказування й доказів у кожній окремій галузі, в цивільному процесі зокрема.

2. НЕОБХІДНІ ВИСНОВКИ

В сучасних умовах розвитку процесуального права і цілому і його окремих галузей визначається місце доказового права та теорії доказів у правовій науці.

Тобто теорія доказів розглядається як наука, а доказове право ототожнюється із теорією доказового права і виступає в якості системи процесуальних норм. Тобто з наукової точки зору ці зазначені категорії співвідносяться як частина (доказове право) і ціле (теорія доказування).

Норми доказового права, що регулюють правила здійснення доказової діяльності і відображають основні положення теорії доказування, закріплені у чинному процесуальному законодавстві:

- Кримінальному процесуальному кодексі України;
- Цивільному процесуальному кодексі України;
- Господарському процесуальному кодексі України;
- Кодексі адміністративного судочинства України.

Аналіз природи понятійного апарату доказування і доказів дає безспірні підстави констатувати, що всі загальні інститути доказового права пов'язані із процесом пізнання дійсності, а отже, мають єдине начало, підкоряються єдиним закономірностям і законам.

При цьому на сучасному етапі євроінтеграції і глобалізації усіх суспільних інститутів слід визнати, що вітчизняна правова наука і система відстають у дослідженні процедури доказування (теорії доказування) порівняно з аналогічними положеннями іноземних держав. Законодавча влада США, Великої Британії, Німеччини, Австрії приділяє значну увагу процесу дослідження доказів, конкретизації

процесуальних аспектів елементів доказування, з урахуванням їх особливостей і суспільних викликів.

Ураховуючи наміри України інтегруватися у європейську спільноту, слід зважати, що головною рисою континентальних правових систем є їхній високий ступінь кодифікації усіх галузей права. При цьому там приділяється значна увага підготовчим законопроектним роботам, коментарям авторів до проектів законів, матеріалам обговорень. Вони використовуються у процесі офіційного тлумачення законодавства. Загальними рисами європейського законодавства, присвяченого доказуванню, є те, що воно систематизоване в певну процедуру або порядок, використовує набір правових стандартів.

Таким чином, нормативне регулювання й теоретичне дослідження проблем доказування посідає чільне місце і у вітчизняному процесуальному праві (цивільному процесуальному зокрема), найважливішою складовою якого є доказове право, а одночасно й в процесуальній вітчизняній науці, де провідну роль відіграє теорія доказування.

ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

Поняття доказів в цивільному процесі

У статті 76 ЦПК України надається законодавче визначення поняття «докази» для цивільного процесу. Ця норма **визначає докази** як будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників цивільної справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються **певними засобами**:

письмовими, речовими і електронними доказами;
висновками експертів;
показаннями свідків.

У доктрині ж і процесуального права склалися різні підходи до розуміння правової природи доказів і засобів доказування. А відповідно й до наукового визначення поняття «докази». Така невизначеність призводить до різних підходів у процесуальних галузях. Так на відміну від ЦПК України, ГПК України та КАС України, які розрізняють поняття доказів та засобів доказування, нормами матеріального права засоби доказування визначені як докази – ч. 1 ст. 218 ЦК України передбачає, що заперечення однією зі сторін факту вчинення правочину або оспорювання окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами; ч. 4 ст. 306 ЦК України передбачає, що кореспонденція, яка стосується фізичної особи, може бути долучена до судової справи лише в разі, якщо в ній містяться докази, що мають значення для вирішення справи.

Поняття «докази» за своєю суттю є однією з фундаментальних категорій науки цивільного процесуального права. При цьому єдиного розуміння, що є судовим доказом, у доктрині процесуального права до цього часу не склалося. В теорії процесуального права все ще триває дискусія про поняття доказів. Так сутність розбіжностей зосереджена у змісті поняття «фактичні дані»: чи включає воно факти або відомості про факти; чи охоплюються ним засоби доказування.

Розповсюджена наукова думка, що докази є відомими фактами, за допомогою яких встановлюються факти невідомі. Інші вважають,

що докази є такими фактичними даними, на підставі яких суд установлює наявність або відсутність обставин, які обґрунтовують вимоги та заперечення учасників цивільної справи. В обох випадках не розмежовуються докази і засоби доказування, хоча насправді це різні правові категорії.

Нині вважається достатньо обґрунтованою інша наукова позиція щодо доказів. Тобто доказ як носій інформації має дві форми – **матеріальну і процесуальну**. Таким чином визначається така собі діалектична єдність форми і змісту, взаємозв'язок фактичних даних, на підставі яких суд у передбаченому законом порядку встановлює обставини, що мають значення для обґрунтованості вимог і заперечень сторін, та засобів доказування, що містять ці фактичні дані. Але при цьому існує ще один аспект, тобто **встановлений процесуальний порядок одержання, дослідження й оцінки змісту та процесуальної форми**.

Таким чином вважається, що докази у цивільному процесі (а також і в інших судочинствах) є сукупністю з **трьох складових, окремих елементів**:

змістовний – інформація, що має значення для вирішення справи;

матеріальний – реальний фізичний носій інформації;

процесуальний – вимоги процесуального закону.

Ця потрійна сутність доказів нині є домінуючою у доктринальних положеннях права процесуального. Тобто прослідковується своєрідна схема, коли доказами вважаються: інформація (дані/відомості) про факти;

інформація про факти, що стосуються предмета спору;

інформація, що міститься у належній процесуальній формі та одержана у визначеному процесуальним законом порядку.

Таким чином правильне визначення сутності доказів у цивільному судовому провадженні напряму пов'язане із відправленням правосуддя. **Належний розгляд цивільної справи та винесення правосудного рішення у справі означає**:

з'ясування фактичних обставин справи;

належну правову кваліфікацію встановлених фактичних обставин справи;

встановлення наявності чи відсутності юридичних фактів, тобто визначення норм права, які необхідно застосувати до даних правовідносин;

висновок суду, тобто винесення законного й обґрунтованого судового рішення.

2. ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Загальні питання

Як було визначене вище, для формування судового доказу у цивільній справі необхідно таке:

наявність даних/інформації про обставини/факти, які мають значення для справи;

така інформація має бути отримана у належний за процесуальним законом спосіб;

така інформація має бути у належній за процесуальним законом процесуальній формі.

Таким чином, ч. 2 ст. 76 ЦПК встановлює **вичерпний перелік процесуальних форм, джерел, засобів, у яких може бути доказова інформація:**

письмові, речові і електронні докази;

висновки експертів;

показання свідків.

Не є джерелом доказів:

висновок експерта в галузі права (ст.ст. 113, 114 ЦПК).

Показання свідків

Показання свідків як джерело інформації – це свідчення, повідомлені особами, яким можуть бути відомі які-небудь обставини, що мають значення для розгляду і вирішення справи.

Таким чином **свідком** є особа, якій ці обставини відомі.

Від інших учасників процесу у доктринальному сенсі **свідок відрізняється такими особливостями:**

свідок є юридично незацікавленою особою. Громадяни, в яких зацікавленість носить юридичний характер, залучаються в процес як особи, котрі беруть участь у справі (позивач, відповідач, треті особи). Але за наявності іншої зацікавленості, особа може бути допитана як свідок;

законодавством не встановлено вік, з досягненням якого особа може бути допитана як свідок. При необхідності можуть бути допитані малолітні та неповнолітні свідки;

свідок є носієм відомостей про факти в результаті збігу обставин або безпосередньо сприймаючи події, що є обставинами даної справи, або одержавши відомості про них від інших осіб. У випадку, коли свідок не може назвати джерела своєї обізнаності щодо обставин, його показання не можуть використовуватися як доказ;

на свідка покладаються два основні обов'язки: з'явитися до суду у призначений час і дати правдиві показання щодо відомих йому обставин справи .

За науковим визначенням свідок є носієм, джерелом свідчення про факти. Судовим доказом є свідчення про факти, які містяться в показаннях свідка, тому свідок і показання свідка – різні поняття. Свідок – **джерело доказу**, у свою чергу **показання свідка** – засіб доказування, який містить певну інформацію.

Деякі вчені (наприклад М.Треушников) показання свідка поділяють **на дві частини**: загальну і спеціальну. До першої відносяться свідчення, які встановлюють особистість свідка, його відносини з сторонами, та до справи. До другої відносять свідчення про факти, які мають значення для справи, тобто те, що має доказове значення.

Існує певна **класифікація показань свідків, в залежності від змісту**:

1) **відомості-інформація**. Дані показання дають свідки, не знайомі із сформованими взаєминами і правовідносинами сторін, між якими є спір. Вони, як правило, обмежуються викладом якогось одного або декількох фактів, що мають значення для правильного вирішення цивільної справи. Такі показання дають очевидці, які випадково довідалися про ті чи інші обставини;

2) **відомості, що містять, крім того, і судження**. Це притаманне для свідків, які добре знайомі із сторонами, або однією з них, знають розвиток спірних правовідносин. Вони як правило, не обмежуються розповіддю щодо конкретного факту, а викладають свої міркування, судження і здогади, що містять оцінку спірної ситуації, дають характеристики конфліктуючих осіб;

3) **показання обізнаних з фактами свідків**, які в силу своїх професійних, спеціальних знань здатні не тільки повідомити суду інформацію фактичного характеру, але й указати причини та наслід-

ки конкретних обставин. Обізнані з фактами свідки за своєю природою близькі до фахівців.

Для виконання функцій свідка необхідно, щоб особа була здатна за своїм фізичним і психічним розвитком (станом) правильно сприймати обставини, які мають значення для справи, або давати про них правильні показання. **Сама ж процесуальна правосуб'єктність свідка не залежить від наявності в нього дієздатності.** Наприклад свідками можуть бути і неповнолітні, якщо не можна обійтися без притягнення їх до участі в процесі у справі, але обов'язково враховується рівень їх розвитку і здатність правильно сприймати реальну дійсність.

Свідок для виконання своїх обов'язків повинен наділятися відповідними процесуальними правами. Доказова теорія виділяє **такі права свідка:**

- 1) давати показання рідною мовою;
- 2) вимагати допиту в закритому судовому засіданні, якщо це необхідно з метою охорони державної таємниці;
- 3) користуватися при дачі показань письмовими замітками в випадках, коли показання пов'язані з якими-небудь обчисленнями та іншими даними, які важко зберегти у пам'яті;
- 4) просити про допит по місцю свого перебування, якщо внаслідок хвороби, старості, інвалідності чи інших важких причин вони не в стані появитися за викликом в суд.

Не всі вищевказані права закріплюються за свідками чинним ЦПК України, закріплені деякі з них. Так, не передбачено право вимоги допиту в закритому судовому засіданні, якщо це необхідно з метою охорони державної таємниці. Особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були їм довірені у зв'язку з їхнім службовим чи професійним становищем не підлягають допиту про такі відомості. Також свідки не вправі просити суд про їх допит за місцем свого перебування. ЦПК України передбачає можливість допиту свідків за їх місцем знаходження в порядку забезпечення доказів, що здійснюється за заявою осіб, які беруть участь у справі (ст. 133 ЦПК України).

Застосування показань свідків не безмежне. Цивільне процесуальне законодавство встановлює випадки, коли **особи не підлягають допиту як свідки** і коли вони можуть **відмовитися від дачі показань**. Такі випадки часто називають «**привілеї**», тобто звільнення від дачі показань. При цьому прийнято виділяти абсолютні привілеї

і відносні. У тому випадку, якщо встановлена заборона на допит особи в якості свідка, такий привілей називаються абсолютним. Якщо ж подання свідчень залишається на розсуд свідка, то це відносний привілей. Деякі вчені вважають це **імунітетом свідка**, поділяючи його на повний і частковий. Проте в обох випадках – це право свідка відмовитися від дачі показань, або його звільнення від їх дачі в силу родинних відносин або службових обов'язків. **Необхідність введення імунітету (привілеїв) свідків** визначається його соціальним призначенням як засобу забезпечення поважного ставлення до особистості, охорони її особистого життя та процесуальної значимості, а саме: розширення процесуальних прав свідка, удосконалення його правового статусу, запобігання неправдивим показанням, зміцнення моральних основ цивільного судочинства.

Ст. 63 Конституції України звільняє особу від відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів. У ст. 71 ЦПК наведено перелік членів сім'ї та близьких родичів. До них належать чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб. Щодо себе та цих осіб свідок може відмовитися давати показання, повідомивши причини відмови (71 ЦПК), – це і називається **повним імунітетом**. При цьому наприклад В. Ярков таке процесуальне право вважає **відносним привілеєм**, опираючись на те, що особи можуть відмовитися від дачі свідчень, але при їх бажанні такі показання можуть бути надані суду.

Також закон встановлює перелік осіб, **які не підлягають допиту як свідки взагалі**. Виходячи із змісту статті до них можна віднести недієздатних фізичних осіб, а також осіб, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання. Недієздатні фізичні особи є такими, що внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатні усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними (ст. 39 ЦК України). Підставою заборони допиту є нездатність даних осіб давати показання в цілому або відносно конкретних обставин.

Не можуть бути свідками особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з їхнім слу-

жбовим чи професійним становищем, про такі відомості (ст. 70 ЦПК України). Вказані обмеження зазначаються у нормативних актах, які регламентують правосуб'єктність відповідних осіб.

Наприклад, за приписами Сімейного кодексу України особи, які у зв'язку із виконанням службових обов'язків мають доступ до інформації про усиновлення, а також особи, що обізнані із фактом усиновлення, зобов'язані не розголошувати цю інформацію. На цю заборону не впливає факт обізнаності дитини із своїм усиновленням. У разі розголошення цих відомостей, відповідні особи притягуються до юридичної відповідальності (ст. 228 СК України).

Цивільно-процесуальний закон також надає священникові право відмовитися від дачі показань з обставин, що стали відомими йому на сповіді віруючих. Метою введення даної заборони є захист прав громадян, які сповідують релігію, і керуються також канонічним правом. Обов'язково слід зазначити **наявність імунітету у всіх священнослужителів з питань, пов'язаних зі сповіддю, незалежно від їх релігійної приналежності.**

Професійні судді, присяжні також звільняються від дачі показань про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення рішення чи вироку. Таємниця наради є однією з гарантій реалізації принципу незалежності суддів при здійсненні правосуддя, оскільки тим самим створюються умови, що дозволяють виключити сторонній вплив або тиск на суддів і забезпечують можливість без яких-небудь побоювань висловлювати свою думку з обговорюваних питань.

Положення ст. 71 ЦПК України не означають, що особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці довірені їм відомості, священнослужителі, професійні судді присяжні взагалі не можуть бути свідками. **Їхній імунітет стосується лише конкретних відомостей.**

Особи, які мають **дипломатичний імунітет**, не можуть бути допитані як свідки без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв – без згоди дипломатичного представника.

Ст. 70 ЦПК також визначає, що **імунітетом користуються інші особи**, які не можуть бути допитані як свідки **згідно із законом чи міжнародним договором**, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

Поряд із правовим статусом свідка законодавець встановлює і **правовий порядок його участі, допиту**. Залучення свідка до участі в процесі у справі можливе за ініціативою сторін та інших осіб, які

беруть участь у справі, шляхом подання заяви, де зазначають його прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання або місце роботи та обставини, що він може ствердити.

До початку розгляду справи по суті свідки видаляються із зали судового засідання у відведені для цього приміщення. Свідки, які ще не давали показань не можуть знаходитися в залі судового засідання під час розгляду справи. Обов'язок вжити заходів з метою, щоб свідки, які допитані судом, не спілкувалися з тими, яких суд не допитав, покладено на судового розпорядника.

Кожний свідок має допитуватися окремо. Свідки, які ще не дали показань, не можуть перебувати в залі судового засідання під час розгляду справи. Перед допитом свідка головуєчий встановлює його особу, вік, рід занять, місце проживання і стосунки із сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, роз'яснює його права і з'ясовує, чи не відмовляється свідок із встановлених законом підстав від дачі показань. Відмова від давання показань приймається судом шляхом постановлення ухвали (стаття 230 ЦПК України).

Якщо перешкод для допиту свідка не встановлено, головуєчий під розписку попереджає свідка про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання і відмову від давання показань та приводить його до присяги: «Я, (ім'я, по батькові, прізвище), присягаю говорити правду, нічого не приховуючи і не спотворюючи». Текст присяги підписується свідком. Підписаний свідком текст присяги та розписка приєднуються до справи. Кримінальна відповідальність свідка передбачена статтею 384 Кримінального кодексу України.

Відповідно до частини 7 статті 230 ЦПК України допит свідка розпочинається з пропозиції суду розповісти все, що йому особисто відомо у справі, після чого першою ставить питання особа, за заявою якої викликано свідка, а потім інші учасники справи в черговості, передбаченій пунктом 3 частини п'ятої статті 227 цього Кодексу.

Головуючий у судовому засіданні та інші судді можуть ставити свідкові питання в будь-який час його допиту. Головуючий у судовому засіданні та інші судді мають право з'ясовувати суть відповіді свідка на питання учасників справи, а також ставити питання свідку після закінчення його допиту учасниками справи.

Головуючий має право за заявою учасників справи знімати питання, поставлені свідку, якщо вони за змістом ображають честь чи гідність особи, є навідними або не стосуються предмета розгляду.

Кожний допитаний свідок залишається в залі судового засідання до закінчення розгляду справи. Суд може дозволити допитаним свідкам залишити залу засідання суду до закінчення розгляду справи за згодою сторін.

Свідок може бути допитаний повторно в тому самому або наступному засіданні за його власною заявою, заявою сторін та інших учасників справи або з ініціативи суду. Під час дослідження інших доказів свідкам можуть ставити питання сторони, інші учасники справи, суд.

Суд може одночасно допитати свідків для з'ясування причин розходжень у їхніх показаннях.

Свідок, який не може прибути у судове засідання внаслідок хвороби, старості, інвалідності або з інших поважних причин, допитується судом у місці його проживання (перебування).

Кожний свідок під час судового розгляду допитується окремо, а після допиту залишається в залі судового засідання до закінчення розгляду справи. Також суд може за згодою сторін дозволити свідку залишити залу засідання суду до закінчення розгляду справи.

За приписами статті 232 ЦПК України допускається **допит малолітніх та неповнолітніх свідків**, такий допит має певні **особливості**:

допит малолітніх свідків і, за розсудом суду, неповнолітніх свідків проводиться в присутності батьків, усиновлювачів, опікунів, піклувальників, якщо вони не заінтересовані у справі або представників органів опіки та піклування, а також служби у справах дітей;

свідкам, які не досягли шістнадцятирічного віку, головуєчий роз'яснює обов'язок про необхідність дати правдиві показання, не попереджуючи про відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, і не приводить до присяги;

особи, зазначені у частині першій цієї статті, можуть з дозволу суду ставити свідкові питання, а також висловлювати свою думку стосовно особи свідка, змісту його показань;

у виняткових випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин справи, на час допиту осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, із зали судового засідання за ухвалою суду може бути видалений той чи інший учасник справи. Після повернення цієї особи до зали судового засідання головуєчий повідомляє її про показання цього свідка і надає можливість ставити йому питання;

Зміст

ВСТУП	3
ДОКАЗОВЕ ПРАВО ЯК ІНСТИТУЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	5
1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	5
2. НЕОБХІДНІ ВИСНОВКИ.....	6
ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	8
1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	8
Поняття доказів в цивільному процесі	8
2. ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	10
Загальні питання	10
Показання свідків.....	10
Письмові докази.....	19
Речові докази.....	20
Електронні докази.....	22
Висновки експерта.....	24
3. ЗМІСТ ТА ВЛАСТИВОСТІ ДОКАЗІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	26
Зміст доказів.....	26
Властивості доказів	27
4. ВИТРЕБУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	29
Витребування доказів.....	29
Забезпечення доказів	31
ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	35
1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	35
2. ПРЕДМЕТ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	36
Поняття предмету доказування	36
3. СУБ'ЄКТИ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	38
Поняття суб'єктів доказування в цивільному процесі	38
Цивільний суд як суб'єкт доказування.....	39
Сторони як суб'єкти доказування у цивільному процесі.....	40
Треті сторони як суб'єкти доказування у цивільному процесі.....	42

Прокурор, інші органи або особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб як суб'єкти доказування	42
Інші учасники судового процесу як суб'єкти доказування	43
4. ВНУТРІШНЄ ПЕРЕКОНАННЯ СУДУ ПРИ ВИРІШЕННІ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ	44
5. СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	46
ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (<i>Витяг</i>) ...	53
ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ ПРО ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	84
РЕКОМЕНДОВАНА ТА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	465

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ:

- ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ ДОКАЗІВ
- ВИДИ ДОКАЗІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
- ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ
- ПОРІВНЯННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ СУДОЧИНСТВА
- АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 31.01.2024. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 29,25.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

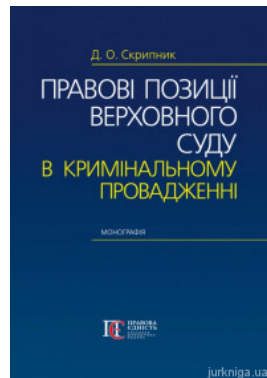

[Перейти на сайт](#) →

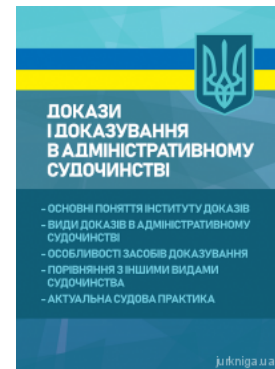
Книги, які можуть вас зацікавити

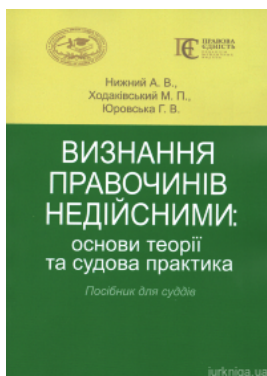
Докази і доказування в кримінальному судочинстві: основні поняття інституту доказів, види доказів в кримінальному судочинстві, особливості засобів...

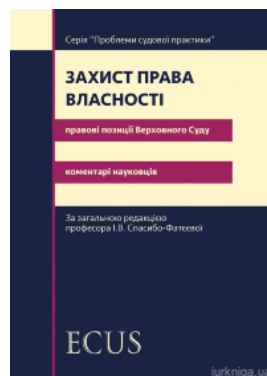
Правові позиції Верховного Суду в кримінальному провадженні

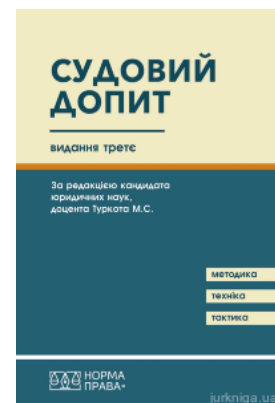
Докази і доказування в адміністративному судочинстві: основні поняття інституту доказів, види доказів в адміністративному судочинстві, особливості...

Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика. Посібник для суддів

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців

Судовий допит. Науково-практичний посібник. Видання третє

Перейти до галузі права
Цивільне право та процес

[Перейти на сайт](#) →